

BOSHLANG'ICH SINIF O`QUVCHILARINING BILIM SIFATINI OSHIRISH, BARKAMOL TARBIYALASHNING USUL VA METODLARI

*Qashqadaryo viloyati Chiroqchi tumani
70 -maktab boshlang'ich sinf o'qituvchilari*

Odinayev Toshtemir Omonovich

Pardayev Bo'riboy Yangiboyivich

Annotatsiya: Ushbu metodik tavsiyada boshlang'ich sinflarda o'quvchilar bilan qanday munosabatda bo'lish, ularda ta'lim va tarbiya jarayonlarini yetuk shakllantirish bo'yicha zarur fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: bilim sifati, ma'naviy- axloqiy tarbiya, intizom, zamonaviylik, ilmiylik,

O`quvchilarda bilim sifatini oshirish va intizomlilikni tarbiyalashda ustozlar o`z oldiga quyidagi maqsad va vazifalarni qo`yishi kerak yosh avlodni ma`naviy-axloqiy tarbiyalashda xalqning boy milliy, ma`naviy tarixiy an`analarga, urf-odatlarini hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali tashkiliy, pedagogik shakl va vositalarni ishlab chiqib amalga joriy etishidir;

shaxsning aqliy, axloqiy, erkin fikrlovchi va jismoniy rivojlanishi uning qobiliyatlarini har tomonlama ochish uchun imkoniyat yaratishi;

yoshlarni erkin fikrlashga tayyorlash hayot mazmunini tushunib olishga ko`maklashish, o`z-o`zini idora va nazorat qila bilishini shakllantirish, o`z shaxsiy turmushiga maqsadli yondashuv, ularda reja va amal birligi `issini uyg`otish;

o`quvchilarni milliy, umuminsoniy qadriyatlar, vatanimizning boy ma`naviy merosi bilan tanishtirish, madaniy hamda dunyoviy bilimlarni egallashga bo`lgan talablarini shakllantirish, malaka hosil qildirish, tobora o`stirib-boyitib borish va estetik tushunchalarni shakllantirish;

har bir o`quvchini bilimdonligini va ijodiy imkoniyatlarini aniqlab ularni rivojlantirish, inson faoliyatining turli sohalarda joriy qilib ko`rish. Bolalar ijodkorligi, iqtidorini yuzaga chiqarish va yanada qo`llab-quvvatlar uchun shart-sharoitlar yaratish;

insonparvarlik odobi me`yorlarini shakllantirish, birg`birini tushunadigan, mehribonlik, shaftaqlilik, irqiy va milliy kamsitishlarga toqatsizlik, muomala odobi kabi tarbiya vositalari (nohaqlikka, yolg`onchilik, tuxmat, chaqimchilikka toqatsizlik) keng qo`llanilishi lozim;

vatanparvarlik, dunyoviy fikrlash, jamiyatimizda yashayotgan odamlar bilan o`zaro munosabat , muloqotni o`rganish, o`z xalqiga, davlatiga, uning himoyasi uchun hamisha shay bo`lib turish, O`zbekiston Resublikasi va boshqa davlatlarning ramzlariga hurmat bilan qarash, yosh avlodni O`zbekiston Konstitutsiyasiga, bayrog`iga, gerbiga, madhiyasiga, prezidentiga sadoqatli qilib tarbiyalash;

qonuniy jamoa ahloqi va turmush qoidalariga hurmat bilan qarashni tarbiyalash, shaxsning noyob qirralarini belgilovchi fuqarolik va ijtimoiy mas`uliyat hislarini rivojlantirish, o`zi yashayotgan mamlakatning ravnaqi, insoniyat taraqqiyotini barqaror saqlab qolish uchun fidoyilik, ekologik ta`lim-tarbiya berish;

mustaqil respublikamiz O`zbekistonning ichki va tashqi siyosatiga to`g`ri va holisona baho berishga o`rgatish, uning tinchliksevarlik, demokratiya va boshqa davlatlarning ichki ishlariga aralashmaslik, ochiq-oshkora tashqi siyosatiga va o`z xalqining turmush darajasini oshirishga yo`naltirilgan, fuqarolarni ijtimoiy himoya qiladigan ichki siyosatni to`g`ri tushuntirmog`i kerak.

turmushda eng oliy qadriyat hisoblangan mehnatga ijodiy yondashish fazilatlarini shakllantirish;

sog`lom turmush tarziga intilishni tarbiyalash va rivojlantirish, munosib oila sohibi bo`lish istagini shakllantirish;

yoshlarimizni erkin mustaqil fikrlashga o`rgatish;

barkamol avlodga xos odoblilik san`ati va madaniyatini o`rgatish;

o`zbek xalqining milliy urf-odat, an`ana va qadriyatlarini amalda qo`llash malakalarini shakllantirish;

insoniyat tarixiy taraqqiyoti jarayonida madaniy, ma`naviy, milliy merosdagi avlod-ajdodlarimizdan qolgan odob-ahloq haqidagi bilimlardan boxabar etish;

marakaziy Osiyo mutafakkir va ma`rifatparvarlarning asarlaridagi xikmat, o`git va nasihatlarni o`rgatib, ularga amal qilishni uqtirish;

tabiatga to`g`ri munosabatning mohiyatini, tabiatni muhofaza qilish insonning burchi ekanligini, ekologik nochorlikka olib keladigan sabablarni anglash va baholash bo`yicha bilimlar berish;

ota-ona va vatan oldidagi burchni va unga sodiqlik nima ekanligini anglatish;

o`z-o`zini anglash shart-sharoitlarini, inson qadri va xurligini anglash, uning tabiatini, milliy va umuminsoniy madaniyatini, ona tilishini saqlash, ma`naviy taraqqiyotni bozor iqtisodiyoti bilan uzviy rivojlanishini tushuntirib berish;

yuksak insoniy fazilatlar mohiyatini anglatish, ularga ongli munosabatda bo`lish, yaxshini-yomondan ajrata olish bilimiga ega bo`lishini tushuntirish;

ta`lim-tarbiya jarayonida beriladigan bilimlar yaxlit va ijtimoiy shart-sharoitlar, milliy va tarixiy, ma`naviy omillar, umuminsoniy qadriyatlar mohiyatini tushuntirish;

o`quvchilarni bilim olish bilan birgalikda yuksak insoniy komillik mohiyatini tushunib amal qilishga o`rgatish;

darslarda ma`naviy, ma`rifiy, iqtisodiy, huquqiy, kasbiy tushunchalarning mohiyatini uzluksiz anglatib borishi muhimdir;

odob-axloqqa xos sifatlarni o`quvchilarning kundalik ehtiyojiga aylantirish;

o`quvchilarda mehnat ko`nikmalarini, ijodiy mustaqil fikrlashni, kasb tanlashga va atrof olamga ongli munosabatni hosil qilish;

axloqiylikning oddiy hayotiy qoidalari bo`lishi kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, oilada bir-birini e`zozlash, mehmon kutish va boshqalarni kundalik turmushga singdirib borishi. Bolalarni tarbiyalashda (o`quvchi) o`qituvchi quyidagilarni hisobga olishi kerak;

tarbiyaning o`quvchilar ruhiyati va yosh xususiyatiga mosligini hisobga olish;

o`quvchilarning aqliy-ma`naviy munosabatlari ta`sirini o`rganish;

o`qituvchi-tarbiyachining savodxonlik darajasi, san`at va mahorati;

O`quvchilarda intizomlilikni tarbiyalashda darslarni ijodiy, noan`anaviy, suhbat, o`yin, tabiatda, baxs-munozara, uchrashuv shaklida bo`lishi maqsadga muvofiqdir. Pedagogik texnologiyalarni qo`llashda o`qituvchi quyidagi qoidalarga amal qilishi lozim:

1. Zamonaviylik , ta`lim-tarbiya amaliyotga asoslangan tajriba, sinovdan o`tgan didaktika sohasidagi yangiliklarni joriy etish.

2. Tarbiya mazmunini uzluksiz yangilab borish.

3. Umumiy va milliy qadriyatlar sohasidagi yangi-yangi ijodlarni o`rganib borish.

4. Tarbiya jarayonida o`quvchi bilan o`quvchi faoliyatini optimal-lashtirish, faollashtirish. Ularning ichki ruhiyati va tarbiya darajasini kengaytirish.

5. Ilmiylik , yangi usul, vosita muammosi holatlaridan foydalanib, o`quvchilarni mustaqil fikrlash va o`zini anglashga o`rgatish.

6. Buning uchun bolalarni rejadagi mavzular asosida amaliy faoliyatga jalb etish muhimdir.

7. Ilg`or tajribalarga suyanish.

8. Tarbiyaning maqsadini aniqligi, mazmunining zamonaviyligi, milliy ma`naviy qadriyatlar bilan boyitilishi, o`quvchining ijodiy mustaqil faoliyati, tarbiya jarayonida maqol, matal, ertaklardan o`rinli foydalanish, o`yin teks savollari, ko`rgazmali qurollar, savol va topshiriqlardan foydalanish.

9. Yangi pedagogik texnologiyani amalga oshirish uchun o`qituvchi nazariy chuqur bilimlarga ega bo`lishi kerak.

1-2-3-4 sinflarda darslarni turli shakllarda tashkil etish lozim:

1. O`yin, suhbat, bahs, uchrashuv, ertalik, oilada, jamoat joylarda, mahallalarda har bir dars maqsadining aniqligi, tarixiyli va zamonaviyligi bilan odob-ahloq tushunchalarini tarbiyalashga qaratilishi.

2. O`quv mashg`ulotini rang-barang usullar: audio, video, ko`rgazmalilik, jonli so`z ta`sirida tashkil etilishi.

3. O`qituvchini yangi texnologik mahoratga ega bo`lishi va ijodkorligi.

Tarbiyaviy soatlarni maqsadiga ko`ra xilma-xil shakllarida tashkil etish:

1. Ijodiy dars.

2. Yertalik darsi.
3. Baxs.
4. Suhbat.
5. Sayohat darslari.
6. Uchrashuvli dars.

Yangi o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga odatlantirish maqsadida kino, televideniye, ma’naviy o‘yinlar, mushoiralar qo‘llanilishi mumkin. Kishilik jamiyatining har bir sohasi u yoki ijtimoiy-siyosiy masalalarni hal qilishda insondan mahorat talab etishini xalq og‘zaki ijodiyotida, yozma yodgorliklarida, afsona, doston, ertak, hissa, hikoyat, rivoyatlarda hamda hurfikrli, dono, ma’rifatparvar, mutafakkirlarimizning asarlarida atroflicha talqin etilgan. Shu asarlardan o‘quvchilarni ma’naviy-ahloqiy jihatdan tarbiyalashda bu asarlardan keng foydalanish mumkin. Har bir tarbiyachining dunyoqarashi, tarbiyasi odoblighi, uning muomalasida namoyon bo‘ladi.